

Πάυλος Χαραμής

Εκπαιδευτικός, μέλος του Δ.Σ. του Κέντρου Μελετών και Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ

Επιτρέψτε μου να ξεκινήσω τις εργασίες αυτής της συνεδρίας εκφράζοντας αφειδώλευτα τον πρόποντα έπαινο προς όσους και όσες εργάστηκαν για την πραγμάτωση αυτής της διημερίδας. Τόσο η επιλογή του θέματος όσο και η πρόθεση να ενισχυθεί η επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών διαφορετικών βαθμίδων που συμμετέχουν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στην καλλιέργεια της ιστορικής παιδείας υπήρξαν ιδιαίτερα εύστοχες.

Η μόρφωση της ιστορικής συνείδησης των νέων είναι υποχρέωση του σχολείου. Πρόκειται για βασικό στοιχείο μιας πολυδιάστατης, γενικής παιδείας, που αποτελεί το θεμέλιο πάνω στο οποίο θα οικοδομηθεί η ανθρώπινη προσωπικότητα και συνολικά η ανθρώπινη κοινωνία. Χωρίς την ιστορική συνείδηση ο άνθρωπος έχει ελάχιστες δυνατότητες να κατανοήσει τις εξελίξεις της εποχής του και να διαμορφώσει θετικούς όρους για το μέλλον.

Δυστυχώς, ο τομέας των κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών είναι σήμερα εξαιρετικά υποβαθμισμένος συνολικά στην εκπαίδευση. Η κατάσταση αυτή οφείλεται σε μια σειρά παράγοντες. Καταρχάς, η εκπαίδευσή μας διαπνέεται από μια τεχνοκρατική αντίληψη, που προάγει τον ατομικισμό και τον άκρατο ανταγωνισμό, διαλύοντας τον συνεκτικό ιστό των κοινωνιών και αφήνοντας ελάχιστο χώρο για την ανάπτυξη του κοινωνικού προβληματισμού. Επισημαίνουμε, κατά δεύτερο λόγο, τις αρνητικές συνέπειες μιας συνήθους πρακτικής, να αξιοποιούνται τα σχετικά μαθήματα για την προώθηση συγκεκριμένων ιδεολογικών επιδιώξεων ξένων προς την αντικειμενικότητα και την αμεροληψία που πρέπει να διακρίνει την ιστορική παιδεία.

Υπέρτατες αξίες στις οποίες στηρίχτηκε μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα υπήρξαν η ειρήνη, η δημοκρατία, η κοινωνική δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πρόκειται για αξίες που ευθέως αντιστρατεύονται το ιδεολογικό υπόβαθρο του ρατσισμού, του φασισμού και του ναζισμού. Ένας εκπαιδευτικός θεσμός πραγματώνει και δικαιώνει το ρόλο του στο βαθμό που μπορεί να προάγει αυτές τις αξίες και να τις καθιστά οδηγό της ατομικής και συλλογικής δράσης.

Η προάσπιση των ύψιστων παγκόσμιων συμφερόντων απαιτεί ένα εκπαιδευτικό σύστημα που διασφαλίζει βαθιά γνώση της κοινωνικής κατάστασης και των ιστορικών καταβολών της, επιτρέπει να προσεγγίζονται πολυδιάστατα και αντικειμενικά τα αίτια των

προβλημάτων και μεγεθύνει τη δυνατότητά μας να σχεδιάζουμε αποτελεσματικές πρακτικές για την αντιμετώπισή τους. Προϋποθέτει την αποδοχή ενός συστήματος αξιών στο οποίο θα πρυτανεύουν η συνεργασία, η αλληλεγγύη μεταξύ ανθρώπων και λαών, η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών σε όλα τα επίπεδα, και θα προωθείται η ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και κοινωνικά αγαθά.

Δεν έχουμε το δικαίωμα να αδρανούμε, όταν ιδεολογίες που έσπειραν το μίσος και την καταστροφή στην ανθρωπότητα, πριν ηττηθούν ολοσχερώς σε όλα τα μέτωπα, επιχειρείται σήμερα να νεκραναστηθούν για να αναμοχλεύσουν πάλι το μίσος και το διχασμό στις σύγχρονες κοινωνίες.

Δεν έχουμε δικαίωμα να σιωπούμε, όταν επιχειρείται τόσο βάνουσα να διαστρεβλωθούν τα ιστορικά γεγονότα, να λησμονηθεί η αποτρεπτική ισχύς αποτρόπαιων πράξεων, όπως τα βασανιστήρια, οι μαζικές εκτελέσεις και το ολοκαύτωμα.

Δεν έχουμε δικαίωμα να αδιαφορούμε και να προσπερνάμε, όταν επιτελούνται πράξεις βίας κατά συνανθρώπων, ακόμα και στους σχολικούς χώρους, εδραζόμενες σε στερεότυπα και προκαταλήψεις που ελπίζαμε ότι οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν εγκαταλείψει τελεσίδικα στο παρελθόν.

Ασφαλώς τα διλήμματα για καθεμιά και καθέναν από μας, δεσμευμένους στην ειρήνη, την ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη, είναι αγωνιώδη και κάποιες φορές βασανιστικά. Δεν είναι, όμως, η πρώτη φορά που η ανθρωπότητα καλείται να τα αντιμετωπίσει. Η γνωριμία των μαθητών και μαθητριών μας με το έργο σημαντικών στοχαστών, που έζησαν σε δύσκολες συνθήκες στο παρελθόν ανάλογα διλήμματα, μπορεί να αποβεί παιδαγωγικά εξαιρετικά επωφελής.

Επιτρέψτε μου σε αυτό το σημείο μια σχετική αναφορά.

Με το τέταρτο γράμμα του *προς ένα Γερμανό φίλο* ο Αλμπέρ Καμύ επιχειρεί να εξηγήσει κάτω από ποιες συνθήκες οι υπερασπιστές της δικαιοσύνης και της ελευθερίας υποχρεώθηκαν να εξεγερθούν απέναντι στη βία του επιτιθέμενου. Το ενδεχόμενο μιας ατέρμονης, βαθμιαία ογκούμενης τρομοκρατίας θέτει ένα κρίσιμο, διπλό ερώτημα, κατά τον Καμύ, διατυπωμένο με το ρεαλισμό και την αμεσότητα που απαιτούσαν οι συνθήκες εκείνης της εποχής:

«Ναι ή όχι, άμεσα ή έμμεσα, θέλετε να σας σκοτώσουν ή να σας κακοποιήσουν; Ναι ή όχι, άμεσα ή έμμεσα, θέλετε να σκοτώσετε ή να κακοποιήσετε άλλους; Όλοι όσοι απαντήσουν αρνητικά σ' αυτές τις δύο ερωτήσεις μπλέκονται αυτόματα σε μια αλυσίδα συνεπειών».

Οι κίνδυνοι που συνεπάγεται αυτή η εμπλοκή είναι προφανείς. Σημειώνει ο Καμύ:

«Μα το δύσκολο κατόρθωμα για μας ήταν να σας ακολουθήσουμε στον πόλεμο, χωρίς να ξεχνάμε την ευτυχία. Και μέσα απ' τα ουρλιαχτά και τη βία, πασχίζαμε να φυλάξουμε στην καρδιά μας τη θύμηση μιας ευτυχισμένης θάλασσας, ενός αξέχαστου για πάντα λόφου, το χαμόγελο ενός αγαπημένου προσώπου. Κι αυτό ήταν το καλύτερο όπλο μας, αυτό που δεν θα παραδώσουμε ποτέ. Γιατί, τη μέρα που θα το χάναμε, θα πεθαίναμε κι εμείς, όπως κι εσείς. Απλώς, τώρα ξέρουμε ότι τα όπλα της ευτυχίας απαιτούν, για να σφυρηλατηθούν, πολύ χρόνο και πολύ αίμα».

Και συμπυκνώνοντας την εμπειρία της εποχής του, επιλέγει:

«Η λογική του επαναστατημένου θέλει να υπηρετήσει τη δικαιοσύνη για να μην προσθέσει αδικίες στην αδικία της ανθρώπινης υπόστασης».

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.